

Ledreborg den 7.5.23

Til Kulturudvalget

Vi takker for udvalgets tid og fremsender hermed vores talepapir fra mødet. Nederst i dokumentet har vi svaret kort på de spørgsmål udvalgets medlemmer fremførte ved mødet. Svarene uddybes naturligvis gerne skriftligt eller ved et nyt møde. Endelig vil vi understrege, at det vi beskriver i nedenstående, i store træk er en fælles udfordring for alle de ca. 7.000 privatejede fredede bygninger i Danmark. Værst står det til i landdistrikterne hvor både store og små fredninger som bindingsværkshuse, vandmøller, ladebygninger mm., har alvorlige problemer. Vi har blot tilladt os at bruge Ledreborg som et eksempel af de udfordringer som alle ejere kæmper med. På sidste side i dokumentet er indsat et fotografi af forsiden på Miljøministeriets betænkning fra 1987. Mange venlige hilsner
Silvia og John Munro

Foretræde for Kulturudvalget den 3.5.23

Ledreborg Slot repræsenteret ved Silvia og John Munro, Kim Bohr.

Tak fordi vi har fået foretræde for udvalget.

Mit navn er Silvia Munro og jeg er her sammen med min mand John Munro, og et medlem af vores rådgivende forsamling, Kim Bohr. Min familie har drevet Ledreborg i 8 generationer. Vi driver landbrug, skov, en golfbane, skovbegravelse og events. Og vi har arrangeret koncerter gennem mere end 30 år med dansk musik og danske musikere. Vi forpagter også et større område ud til Sagnlandet Lejre. Kort sagt forsøger vi at drive en virksomhed der på sigt kan give et afkast, så vi har råd til at passe de natur-og kulturværdier vi har overtaget og føler os forpligtet at bevare.

Hvorfor er vi her i dag?

For 30 år siden arvede Silvia 1.600 hektar land og skov og Ledreborgs smukke gamle 1700 tals bygninger, fra sin far. Og det er bygningerne der er vores helt store problem. Som en vigtig del af den danske kulturarv har staten besluttet at frede både Ledreborgs landskab og bygninger. Det er vi meget enige i, vi må dog erkende, at det er helt urealistisk, at den økonomiske byrde for at bevare bygningerne, ensidigt er pålagt ejerne. Det vil vi prøve at forklare jer hvorfor.

Udfordringen er, at de fredede bygninger er pålagt en masse restriktioner og derfor er rasende dyre at vedligeholde.

I det øjeblik en bygning er fredet, betyder det blandt andet:

- Alt hvad vi laver skal registreres, opmåles og analyseres.
- Vi **skal** bruge rådgivere som i gennemsnit koster 25% af den totale byggesum.
- Der må **aldrig** anvendes moderne byggemetoder, alt skal håndlaves og håndsnedkeres som man gjorde for 300 år siden.
Der er kun få håndværkere der ved hvordan det skal udføres og det gør det ikke billigere.
- Forsikringen stiger astronomisk ved en fredning
- Loven er så restriktiv, at Kulturstyrelsen skal med helt ind i Silvia og Johns soveværelse når der skal vælges farver til væggene.

Økonomi

De sidste 30 år er der på Ledreborg brugt over 70 millioner kr. til restaurering.

Den eneste statslige støttemulighed er de 40 mio. kr. der hvert år afsættes til samtlige af landets 7000 fredede bygninger.

Man kan søge puljen, men der tildeles max 500.000 pr projekt hvilket forslår som skrædder et vist sted.

Det hele bygger på Bygningsfredningsloven.

Da loven så dagens lys i 1918 var politikerne enige om, at fredning var en indgriben i den private ejendomsret, og at den derfor **ikke** skulle koste ejerne ekstra penge.

Man udsatte, med en vis elegance, spørgsmålet om erstatning, fordi man gerne ville vide mere om de økonomiske konsekvenser.

Det blev rigtig, rigtig dyrt, men man glemte desværre at tage spørgsmålet op igen.

Derfor er det ejerne, der i dag er endt med at betale for vedligeholdelsen af vores fælles kulturarv.

Bygningsfredningsloven er en lov der belaster alle, selv staten kæmper med den.

I Århus bruger Transportministeriet alle kneb for at undgå fredning af Århus Universitet.

For som ejer af bygningerne vil det være en økonomisk katastrofe for ministeriet hvis det skulle ske.

Problemet er ikke nyt, det har eksisteret i mange, mange år.

I en omfattende rapport fra 1987 (med et foto af Ledreborg på forsiden) skrev Miljøministeriet bl.a. i deres betænkning:

"Bevaringsværdierne på herregårdene er i fare og under stadig forringelse, det er en samfundsopgave at bevare dem".

"Man må kunne finde midler hertil og bevaringen skal ske i privat eje, og på en sådan måde, at ejere og samfund deler den økonomiske byrde".

Hvad gør vi på Ledreborg lige nu?

Udover godsets betydning for dansk musik og kultur, (I kender måske de berømte Slotskoncerter), så er ejendommen og de omliggende jorde et vidunderligt åndehul med vild beskyttet natur, rent vand og store rekreative områder.

I den forbindelse arbejder vi for eksempel på et stort anlagt natur- og biodiversitetsprojekt sammen med Nationalpark Skjoldungernes Land.

Et projekt der kan blive et uvurderligt bidrag til et fremtidigt bæredygtigt Danmark.

Vi står ved en skillevej, for vi er voldsomt presset på økonomien.

Vi ønsker at godset skal blive på danske hænder, så det kommer danskerne til gode i fremtiden.

Men vi er meget usikre på, om vi kan tillade os at give ejendommen videre til den næste generation med alle de økonomiske problemer der følger med?

Vi ved godt at vi er en lille gruppe og at der er ikke mange folketingsstemmer i os, men vi har brug for en støttende hånd, for udgifterne til vedligehold buldrer i vejret.

Et eksempel:

Prisen for at restaurere store vinduer (Roskilde Kloster indvendig og udvendigt) med fire fag koster 36.625 kr. pr. vindue.

Ledreborg har ca. 350 vinduer af forskellige størrelser.

Vi ønsker at bidrage til samfundet, men vi er ved at blive kvalt i dyre fredningsregler.

Vi har nogle helt konkrete forslag som ville kunne hjælpe:

- Lav en frivillig ordning hvor vi kan blive lettet for moms og arveafgift i form af et rentefrit "lån" over 30 år.
Naturligvis på den betingelse at beløbet bruges til restaurering, vedligeholdelse og forbedring af de fredede bygninger og det fredede landskab.
- Kig kritisk på hvordan Kulturstyrelsen pålægger os helt urealistisk dyre løsninger når vi restaurerer bygningerne.
Der er ingen sammenhæng mellem Kulturstyrelsens krav og de midler der er til rådighed. Hvis vi skal opfylde styrelsens regler, så er der nødt til at følge penge med.
- Giv os mulighed for at løfte momsen af på samme måde som på landbrugsbygninger.
- Lav en ordning hvor al vedligeholdelse og drift kan trækkes 100% fra som en driftsomkostning.

Opsamling

- Vi arbejder for dansk kulturarv, dansk musik og dansk historie
- Vi arbejder for mere natur, diversitet og bæredygtighed
- Vi ønsker vores gods kan blive på danske hænder
- Vi er økonomisk meget pressede
- Vi er ved at blive kvalt i helt urealistiske fredningsregler
- Vi knokler for at løse problemerne, men vi har brug for jeres støtte
- Tak fordi I vil lytte til os

Spørgsmål fra Kulturudvalgets medlemmer:

I hvor høj grad har offentligheden adgang til Ledreborg?

Slotsparken er åben for publikum hele året alle dage fra kl. 10.00-17. 00 med undtagelse af de perioder hvor der afholdes større arrangementer så som Slotskoncerter, Livsstilsdage, Motionsløbet Reborn, Magisk Lys Over Ledreborg med mere.

Selve slottet og hovedbygningen er åbent for grupperundvisninger fra maj til september samt ved større arrangementer, hvor der er interesse for rundvisninger. Hovedbygningen er dog i den nuværende stand for skrøbelig til at være åbent hele året.

Hvad har Ledreborg mest brug for, flere penge eller lempelser i fredningsreglerne?

De to elementer, penge og fredning, hænger tæt sammen og vi har brug for, at der ses på begge dele.

Med de nuværende regler hvor Kulturstyrelsen forlanger at al restaurering skal foretages på samme måde som dengang man skabte bygningen, koster arbejdet uforholdsmæssigt meget. En vis grad af lempelser i fredningsreglerne vil gøre det billigere at restaurere bygningerne.

Det siger sig selv at det skal ske med respekt for faglighed og god byggeteknik.

Et aktuelt eksempel på Ledreborg er restaurering af tunnelen i slotsgården i 2015. Kulturstyrelsen insisterede på, at vi ikke måtte etablere et underjordisk "usynligt" betonfundament, og krævede i stedet, at der skulle bruges nye håndlavede mursten. Styrelsen krævede også, at vi ikke måtte etablere en 100% vandtæt usynligt membran ovenpå tunnelen, men i stedet skulle bruge en membran af lerjord. Resultatet var en uforholdsmæssig dyr reparation og at der nu, trods restaurering, er opstået nye fugt- og frostskaeder.

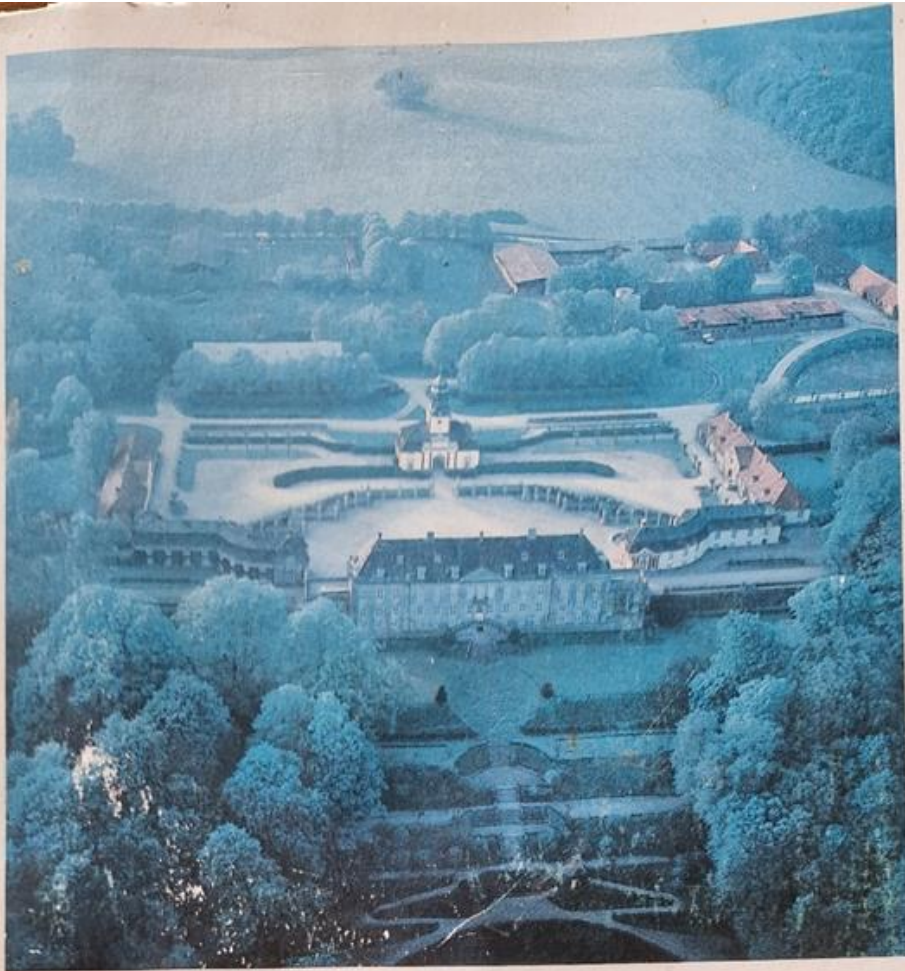
Hvad ville det koste hvis slottet skulle gennemføre en total renovering?

Et kvalificeret svar på dette vil kræve en meget grundig sagkyndig undersøgelse. Og selv med en tilbunds gående rapport vil der være en række ubekendte med hensyn til ægte hussvamp m.m.?

Med mange forbehold vil et meget forsigtigt bud på en total renovering være mindst 125 millioner kroner.

Konkret står vi overfor en række vigtige renoveringer:

- Tre tagkonstruktioner i slotsanlægget skal udskiftes
- Smuldrende sandsten skal udskiftes
- Sikring af elinstallationer
- Sikring og restaurering af stuklofter
- Et par hundrede vinduer
- Kalkning udvendig med sandkalk
- Restaurering af den Peripatetiske Have
- Vedligeholdelse af Ledreborgs maleri og møbelsamling

BETÆNKNING

om
bevaringen
af

DEN DANSKE HERREGÅRD

MILJØMINISTERIET 1987